

Landbruget i Sverrig og Norge 1879.

Sverrig.

For det svenske Landbrug i det Hele maa det forløbne Aar 1879 kaldes et ret godt Aar, skjøndt det naturligvis har været meget forskjelligt i de forskjellige Egne af Landet, der strækker sig fra omtrent 55° til 69° , eller med andre Ord, har en Længde fra Syd til Nord af over 200 Mile og ovenikjøbet er omgivet af saa forskjellige Have som Kattegattet, Østersøen og den botniste Bugt, i hvilken sidste Isen holder sig langt hen paa Foraaret, efter at Kattegattet længe har været aabent og med sin milde Fugtighed kaldt Vegetationen til Live. Man mærker tydelig en stor Forskjel paa Klimatet Nord for Mälaren og Syd for samme, eller rettere paa de Egne, hvis nærmeste Kyststrækning beherskes af den botniste Bugt, og de, som grænse til Østersøen og navnlig til Kattegattet, ligesom den forskjellige Afstand fra Havet samt Højden over Havet har meget stor Indflydelse. — Naar nu hertil kommer den overordentlig ulige Bestaffenhed af Jorden fra de rige frugtbare Lerjorder langs Kysterne og Sletterne omkring de større Søer til de magre Sandjorder og med Sten opfyldte Marker paa Højsletterne inde i Landet, saa er det jo klart, at ikke blot Vejret, men ogsaa dette ulige Virkninger paa de forskjellige Slags Jorder har frembragt store Uregelmæssigheder, ligesom det ogsaa viser sig, at Høstens Udfald varierer fra „særdeles god“ til ikke lidt „under Middelhøst“. I Gjennemsnit maa dog 1879 kaldes et ret godt Aar for den svenske Landbruger i det Hele taget.

Ligesom næsten i alle andre Lande i Evropa, saaledes har jo

ogsaa her de sidste Aars trykkede økonomiske Forhold hvilet haardt paa den svenske Landmand, og uagtet den rige, ja ofte meget rige Høst 1878 vare Udsigterne ved Begyndelsen af 1879 kun ringe til en Forandring i denne Tilstand, da Priserne paa Landbrugsprodukterne sank saa lavt, som man i de sidste forløbne heldige Aar næppe havde tænkt sig Muligheden af, og ingen Beskrivelse kunde synes, idet man tænkte, at Amerika med sit Smør og Flæst samt Rusland med sit Korn for bestandig vilde tvinge Priserne ned. Konjunkturerne i Træ og Jern vare i den Grad trykkede, at Træ saa at sige ikke var til at sælge selv til en lav Pris, og Jernindustrien paa sine Steder næsten standsede.

Alt dette trykkede og ængstede Sindene og var ikke mindst føleligt for Arbejderne og de mindre Jordbrugere i Skovegnene og i Nærheden af de større „Brug“, idet de nu mistede den Extrafortjeneste, de ellers plejede at have om Vinteren ved Kjørsler af Træ, Kul, Malm eller Jern.

Udsigterne for den kommende Høst vare heller ikke særdeles lovende. Vintersæden, navnlig Rugen saavel som Kløveren, havde vel udviklet sig kraftig og godt i det forløbne Efteraar 1878; men Sneen kom for tidlig næsten over hele Landet, inden Jorden var frosten, og man frygtede derfor, at saavel den kraftige Rug som Kløveren skulde skades, hvis ikke Sneen snart gik bort igjen. Dette skete vel i de sidste Dage af Aaret i de sydlige Dele af Landet og paa fritbeliggende Marker; men mange Steder i Lavninger og Skovegne blev Sneen liggende, og man havde derfor ikke meget Haab paa disse Steder. Dog blev ved det indtraadte Tøvejr Snemassen betydelig formindsket overalt, selv i de nordligste Provinser, og den derefter indtraadte stærke Kulde gik baade igjennem Snelaget og godt ned i Jorden. Det var imidlertid med Længsel man imødesaa Sneens Bortsmelten, som i de sydlige Egne indtraadte i Marts, og i de mellemste i April, hvorimod den i de nordligste Egne laa til langt hen i Maj. Ofte viste Rugen sig da meget befrugt og paa sine Steder fuldstændig udgaaet og ødelagt af Sneffimmel. Hveden havde holdt sig bedre. Rødkløveren var paa sine Steder fuldstændig gaaet bort, hvorimod

Alftekloveren og Thimothei holdt sig godt. Paa enkelte Steder led Rugen imidlertid næsten intet, saaledes i Kalmar Lehn og flere Steder i Kronobergs Lehn, og fra Östergötland skrives, at Rugen i Regelen enten var fuldstændig gaaet bort eller stod fortræffelig ved Sneens Bortgang.

Den langvarige Vinter gjorde det desuden umuligt at begynde Nedlægningen af Baarsæden før langt ind i April. I Sydsværrig begyndte man i Regelen først efter Midten af Maanedens, i Östergötland og Mellemsværrig i det Hele taget først de sidste Dage i April og de første Dage i Maj. Vejret blev imidlertid da meget gunstigt, og Jorden var meget let at behandle, saa Arbejdet gik let, og Saaningen var for det meste endt, da der næsten over hele Syd- og Mellemsværrig faldt en overordentlig velgjørende Regn den 19de Maj, hvilken hurtig bragte de unge Spirer i Væxt. Herefter kom meget stærk Varme med fugtig Luft og af og til lidt Regn, saa at Alt udviklede sig i en forbausende Grad i Løbet af en Uges Tid, og der fandtes endog ved Upsala fremstredne Rugax den 30te Maj. Denne Dag fik hele Landet, selv det nordlige, saaledes Upsala, Gesle og Falun, igjen en overordentlig velgjørende Regn, som oftest ledsaget af Torden.

I Norrland ved Skellefteå laa endnu den 12te Maj 2 Fod Sne, og der var fuldt af Is i Elven; men derefter begyndte Varmen at virke, saa Sneen meget hurtig gik bort, og den 20de kunde man saaledes i Norrbottens Rysland begynde Saaningen af Havren, hvilken der rigtignok foretages, inden Jorden er rigtig optøet. De sidste Dage af Maanedens saades imidlertid ogsaa Bygget paa fuldt optøet og bekvem Jord. I Helsingeland virkede Varmen saa stærkt paa Snemeltningen, at Markerne ofte bleve næsten oversvømmede af Vand, hvorved Baararbejdet i høj Grad besværliggjordes. Græsset paa Engene kom imidlertid herved i ualmindelig hurtig Væxt og lovede en rig Høst, ligesom Rugen her ogsaa hurtig kom til Kræfter og ikke syntes at være skadet meget af Sneen.

En Del af Juni var meget varm og tør, og der var en lille Periode, hvor Baarsæden trængte stærkt til Regn og muligen ogsaa

paa højtliggende lettere Jorder led en Del, hvorimod Rugen, som i Slutningen af Maj var ffreden ud, trivedes godt og saaledes lovede at blive noget bedre, end man havde turdet vente efter dens Udseende strax om Foraaret, ligesom ogsaa Hveden og Græsmarkerne udviklede sig godt, navnlig da vi igjen i den sidste Del af Juni fik nogen Regn.

Vaade Agergræsset og Enggræsset voxede i det Hele taget godt til, og næsten hele Landet fik en rig Høhøst; men den faldt meget sildig, og den megen Regn i Juli og August besværliggjorde ikke blot Bjergningen, men beskadigede og ødelagde ogsaa en stor Del af Høet. Mest synes dette at have lidt i Østergötlands-, Södermannlands-, Drebros- og Stockholms-Lehn.

Det fugtige Vejr var jo forøvrigt særdeles gunstigt for Afgrødernes Væxt; dog blev ved Regnen en stor Del trykket til Jorden, navnlig af Rugen og Havren; Kust udviklede sig i høj Grad paa Hveden i de mellemste Provinser, og da Regnen holdt Temperaturen nede, ikke lidt under Middelvarmen, blev Høsten forsinket, og først efter de varme, tørrende Dage i Midten af August kunde Rughøsten i Regelen tage sin Begyndelse og blev da ved ustadigt, regnfuldt Vejr besværliggjort meget, hvad der især har været Tilfælde paa Gotland, hvor Størstedelen spirede og i høj Grad tabte i Værdi. Ogsaa langs Kysten, f. Expl. ved Kalmar og paa Öland, skadedes den meget, idet Regnmængden paa Öland i August steg til 121 mm. — Inde i Landet var Staden mindre, og Rugen kom mange Steder godt i Hus, idet den stærke Blæst hurtig tørrede de vaade Reg. I Regelen var imidlertid Rugen smaa i Kærnen og ofte stærkt overfyldt af Mel-drojer. — Rughøsten maa derfor betragtes som ikke lidt under en Middelhøst; bedst har den vist sig at være i de nordlige Provinser og i adskillige Egne af Småland.

Den øvrige Høst indtraadte i Almindelighed ikke førend hen i September og var i det Hele taget langvarig og besværlig paa Grund af det ustadige Vejr, som dog heldigvis ofte gav stærk Blæst, der lettede Gjennemtørringen af Regene, men rigtignok ogsaa ofte afspidkede Kærnerne navnlig af Havren, der modnedes meget

ujævnt, og da man gjerne vilde vente dels paa bedre Høstvejr og dels paa, at ogsaa de grønne År skulde modnes, lod man tillige de modne sidde, og disse udsattes derfor dobbelt for at afpidskes ved Blæsten.

Hveden var med Undtagelse af i Skaane meget bestdiget af Rust og giver derfor i Regelen kun et daarligt Udbytte i de ellers gode Hvedeegne i Mellemøsterrig. Bygget synes i det Hele taget at have været bedst og udviklet sig kraftigst, hvorimod Havren, skjøndt den fyldte godt paa Grund af sin Længde, dog næppe giver saa godt, som man havde haabet, da den dels ved Høsten viste sig tyndere, end den tegnede til, og dels kun var af meget ringe Bægt, og ofte ved Blæsten havde mistet en Del af de bedste Kærner. Som Exempel paa, hvor daarlig den enkelte Steder var, anføres det, at der i Østergötland er blevet salbudt paa Torvet Havre, som ikke vejede over 70 P. dansk pr. svensk Tønde (over 9 Skpr. dansk), — dog dette er kun ganske undtagelsesvis.

Førend hen i Oktober blev Høsten i Regelen ikke fuldendt undtagen i de sydlige Egne, hvor Forholdene jo i det Hele taget nærmest have været som paa Sælland. Mest har Regnen skadet i Mellemøsterrig, navnlig Østergötland, Örebro og Södermannland.

Hvor det kan overkommes, viser det sig i et År som dette af uvurderlig Nytte at sætte Regene paa de saakaldte „Krafer“ (tilspidsede Træstænger, som med den ene Ende sættes fast ned i Jorden, og hvorpaa Regene spiddes saaledes, at det ene bækker det andet), eller i smaa runde Høbe med et i Roden sammenbundet Reg, som med Årene frit nedhængende bliver anbragt som et kegelformet Tag over Høben. Paa store Marker er dette jo ofte uoverkommeligt; men derimod betaler det sig rigeligt i Lavninger og ved Skovkanter, hvor Luften ikke saa godt kommer til. Det kræver naturligvis noget extra Arbejde, hvad man jo helst undgaaer i Høstens travle Tid; men dette Arbejde kan dog næppe sammenlignes med det Arbejde, som udføres til en eller flere Gange at maatte flytte om med Regene, end siige til atter at løsne og binde de vaade Reg, og, hvad der næsten er det vigtig-

tigste, der tabes paa ovennævnte Maader faa at sige ikke en Kjerne, og Rug kan, naar den er godt opsat, taale Regn i henved 14 Dage uden at lide væsentlig ved Spiring af Kærnerne, med Undtagelse af lidt ved Roden og muligvis i det øverste Reg, hvilket imidlertid altid tørrer hurtig, selv om det ofte bliver vaadt. — I de nordlige Provinser fra Upland og Nordpaa var Høstvejret særdeles gunstigt, hvorfor ogsaa herfra Høstens Udfald forholdsvis har været heldigt.

Af Rodfrugter spiller Kartofflen den væsentligste Rolle som det vigtigste Fødemiddel for den fattige Del af Befolkningen, hvorimod de øvrige Rodfrugter, med Undtagelse af i Staane, endnu kun dyrkes i det Smaa, skjøndt de efterhaanden vinde mere og mere Udbredelse, og det er da Guleroden, Turnips og Rutabaga, som anvendes. Alle Rodfrugterne voksede i det fugtige Vejr godt til i Toppen, men manglede Varme til ret at blive kraftige i Roden, dog gave Gulerødderne ofte en meget god Høst, ligesaa Turnips; men Rutabaga synes ofte at have været en Del angreben af Orm i Pæleroden, og vare i det Hele taget temmelig smaa. Kartofflerne voksede ligeledes i Begyndelsen hurtig til i Toppen og saa frodige og kraftige ud; men de fik senere for megen Regn og for lidt Varme til rigtig at vore i Knoldene, og dertil kom, at Sngdom de allerfleste Steder indfandt sig i August og beskadigede, ja ødelagde mange ellers lovende Marker. Ved Op- tagningen viste de sig som oftest smaa og næsten overalt mere eller mindre beskadigede og syge. I Østergötland, Södermannland, Gøteborg og Bohus Lehn ansees Kartoffelhøsten næsten for at have givet Misvært. I de nordligste Lehn, Norrbotten, Westerbotten samt Kopparbegs Lehn, vare de derimod ret gode og kun lidt skadede. Fra Jemtland berettes, at de ere ret gode, men noget skadede af Løken. I de øvrige Egne have de givet en tarvelig Høst, dog, som det synes, bedst i Smaaland, hvor de paa enkelte Steder have fyldt godt, men dog været en Del beskadigede. En stor Del ere derfor allerede solgte i Efteraaret til Stivelsesfabrikker og kun betalte med den billige Pris af 3 Rr. pr. svenff Lønne, eller og fodrede op, da man frygtede, at de

ikke skulde kunne holde sig. Prisen er imidlertid nu stegen betydelig, og i Stockholm ere de endog meget dyre, og det synes, som man i nogle Egne frygter for, at Forraadene ikke ville række over Vinteren og til Udsæden i Foraaret, selv i saadanne Egne, hvor man i Efteraaret var ret godt forsynet, eftersom der f. Ex. i Blekinge fra Husholdningssejlskabet er udgaaet Opfordring til at være forsigtige og ikke lade sig forlede til for tidlig at sælge af de Forraad, man endnu har i Behold, for at man ikke til Foraaret skal komme til at mangle. Med Hensyn til Høsten skal endnu blot tilføjes, at ingen Nattefrost selv i de nordlige Provinser har skadet Afgrøderne; kun meddeles det, at i Fentland og Westerbotten gik Temperaturen ned til -1° uden dog i væsentlig Grad at skade Kartoflerne. Af Hagelstader har kun indtruffet nogle faa ubetydelige i Elfsborg og Bohuslehn.

Efter Høstletten voxede Græs og Kløver særdeles frodig, og Efteraarsgræsningen var derfor rigelig overalt, især da ingen Nattefrost skadede Græsset. Kvæget skulde derfor de fleste Steder kunne have været meget længe ude, hvis der ikke omtrent midt i Oktober havde indtruffet 4—5 stærke Frostdage, som i Regelen dreve Kvæget ind paa Staldene, hvor det saa i Almindelighed blev, uagtet Slutningen af Maanedens bragte mildt og fugtigt Vejr igjen. Rugen blev, hvor man havde gammel Rug, i de nordlige Egne som sædvanlig saaet i Midten af August, undtagen paa enkelte Steder, hvorfra det berettes, at Jorden var for tør. I de mellemste Provinser saaedes, saavidt muligt, i Slutningen af August eller de første Dage af September, hvor man ikke blev nødt til at vente paa Grund af det regnsfulde Vejr, eller fordi man havde for travlt med Høsten. Vejret var for Vintersædens Bært meget gunstigt, hvor man fik saaet i rette Tid, og kun de tidligere omtalte Frostdage i Oktober standsede dens Udvikling indtil henimod Midten af November, ligesom ingen Skade af Betydning ved Dorn eller Snegle synes at være skeet.

November og December vare ualmindelig fattige paa Regn eller Sne. I de mindre Vandløb kom ikke som sædvanlig nogen Efteraarsstrøm, og da i December Frosten blev meget stærk og

Jorden kun i de nordlige Provinser fik Sne af Betydning, var Vandmængden i Vandsteder og Brønde næsten udtørret, og man havde store Besværligheder ved at hente Vand til Kreaturerne. Endnu i Midten af Januar have vi her i Mellemveerig ikke haft Slædeføre en eneste Gang, og Jorden er, saa at sige, ganske bar. I Aarets sidste Dage var Vejret mildt, og her faldt en Del Regn; men Jorden var dog langtfra optøet ved Aarets Begyndelse, hvilket da heller ikke endnu er steet. — Der var i December rigelig Lejlighed til at forsyne sig med Is, hvilket man ved Mejerierne næppe har forsømt. — For Skovkjørsler, hvortil Slædeføre næsten er en Nødvendighed i de fleste Skovegne, har Begyndelsen af Vinteren ikke været god; men der kan jo endnu blive Tid dertil, hvis ikke Sneen helt bliver borte.

Naar man sammenholder de fra de forskjellige Lehn indkomne Beretninger om Høstens Udfald, viser det sig, at i Gjennemsnit have de sydlige og sydvestlige Dele af Landet, Gøteborg og Bohuslehn iberegne, ligesom og de fleste Provinser Nord for Mælarn havt over en Middelhøst, hvorimod mange af de iøvrigt bedste Egne midt i Landet, Sødermannland, Østergötland, Örebro og Gotlands Lehn, have havt under Middelhøst, dog navnlig paa Grund af Regnen, som hindrede den ellers rige Afgrøde i at faa Kjøernen modnet eller under Høsten ødelagde en Del baade af Sæd og Hø.

Fodermangel er der intetsteds nogen Frygt for, navnlig da man endnu i Efteraaret næsten overalt havde en Del af foregaaende Aars Høsts Foder i Behold. — Sundhedstilstanden blandt Kreaturerne har gjennemgaaende været god med Undtagelse af en Tid i Foraaret, da der i Omegnen af Örebro var ondartet Lungesygge blandt Hestene, hvilken endog forhindrede Husarernes Sammenkaldelse til det aarlige Møde, samt nogle enkelte Snivetilfælde i Staane og lidt Miltbrand paa Oland, og desuden, som det synes, en Del Kastningstilfælde blandt Køerne, hvilket jo i Regelen følger efter en kold og fugtig Sommer.

Kreaturerne kom ind i godt Huld i Husene, som vare rigelig forsynede med Foder baade af Hø og Halm, og da hertil kom de

højere Priser ikke blot paa Havren, som jo desværre endnu er Landets Hovedexportfødsel, men fremfor Alt paa Mejeriprodukterne, som man ikke havde turdet haabe igjen at faa saa højt op, og da Pengesforholdene desuden have bedret sig betydelig, ligesom Handel og Industri igjen synes at leve op, er det selv i de Egne, som iaar have haft en mindre god Høst, dog med betydelig lysere Udsigter og bedre Haab til Fremtiden, at man begyndte det nye Aar, end Tilfældet var ifjor ved det gamle Aars Begyndelse. —

Med Hensyn til Landbrugets Udvikling og Forbedring i det Hele, da troer jeg ikke, at de foregaaende Aars økonomiske Tryk endnu kan ansees at have haft nogen væsentlig skadelig Indflydelse. Ganske vist har man dels været mere ængstelig og forsigtig med de Penge, man har anvendt paa sit Landbrug, og Mange have ligesom af Mangel paa Penge maattet indskrænke sig og unblade at gjøre meget, som man ellers vilde anse for fordelagtigt, ligesom der ogsaa er adskillige Exempler paa, at Landmanden tidligere har anvendt for meget i Forhold til sine Evner og paa saa ufornuftig Maade, at det umuligt i Længden kunde svare Regning, hvoraf Følgen er bleven, at ikke saa faa Ejendomme ere komne under Auktionshammeren og solgte til overordentlig billig Pris. At dette altsammen ikke direkte har fremmet Udviklingen, er jo klart, ligesom der ogsaa for Arbejderen har været en betydelig Tilbagegang og trange Tider i Sammenligning med de gyldne Aar, hvor de mange Jernbanearbejdere vare i fuld Gang, og al Industri dreves med en Kraft, som om de gode Tider skulde evig vare. Men muligvis er det godt, at der er kommen en Standsning, saa man faaer Tid at se sig for; baade Landmanden og Arbejderen faa Lejlighed til at lære altid at være belavede paa daarligere Tider og i de bedre at samle Kraft til at staa imod med, og det er derfor at haabe, at man af bedste Evne anstrænger sig for at finde Midler til en rolig og virkelig heldbringende Fremgang for Landbruget her i Landet, som sikkert endnu har en overordentlig stor Fremtid for sig.

Jeg skal nu søge i al Korthed blot at antyde de Midler, hvorved det svenske Landbrug i den sidste Tid er

fremmet, og i hvilken Retning Bestræbelserne gaa for at vække Interesse for og meddele Kundskaber i de forskjellige Ørene af Landbruget.

Først maa jeg blot nævne den umaadelige Udvidelse af det opdyrkede Areal, idet stadig store Strækninger over hele Landet tages fra de raa Jorder eller Kjerstrækninger for at omdannes til Agerjord. Som Exempel kan jeg anføre, at i Lidsrummet fra 1867 til 1876 voksede Staraborgs Lehn's Ager med omtrent 40,000 Tdr. Land, hvis Bestaffenhed nu maa betragtes som betydelig bedre end den gamle Agerjord var for 10 Aar siden, og jeg tvivler ikke om, at lignende om ikke endnu større Strækninger ere opdyrkede i flere af de øvrige Provinser, saaledes navnlig i Smaaland. Fra Halland er sidste Aars nyopdyrkede Areal der i Lehnet opgivet mig til imellem 6 og 800 Tdr. Land.

Ved Siden af Opdyrkningerne forbedres tillige den gamle Jord dels ved bedre Udgravninger og dybere Bearbejdning, og dels ved den rigeligere og bedre Gjødning, idet Interessen for Kvægets bedre Fodring udbredes mere og mere. Man har tidligere, og tilbøielig endnu, her i Sverrig mere end i Danmark været tilbøjelig til for hurtig at skaffe sig en god og indbringende Besætning af Kreaturer, direkte at indføre fremmede Racer navnlig Ayrshire, Korthorn, hollandsk og Angletkvæg; men jeg troer dog, at man mere og mere kommer til den Erkjendelse, at det for at faa en god Besætning er heldigere først og fremmest at søge i sin egen Egn, eller i sin egen gamle Besætning, de bedste Individier til Avlsdyr, og derefter behandle Tillæget saa godt som muligt, og senere muligvis ved Indblanding af fremmed Blod yderligere at udvikle Racen i den Retning, man tilsigter, hvad enten dette nu skal være Maltkvæg eller Fedekvæg. Her er i Landet mange udmærkede gamle prøvede Kvægstammer, som det sikkert bedre lønner sig at bygge paa end paa fremmed indført Kvæg, som muligvis ikke passer til Klimaet og øvrige lokale Forhold, selv om det forøvrigt er udmærkede Dyr.

Interessen for Mejerivæsenet vokser stadig, men gaaer i en anden Retning end i Danmark, idet her forholdsvis, udenfor

Staaene, kun er faa Gaarde med private Mejerier, men derimod samles Mælken eller fornemmelig Fløden til Fællesmejerierne i Byerne eller ved Jernbanestationer for der at behandles og tjærnes til Smør. Disse Mejeriers Antal voxer stadig, ja endog oppe i Vesterbotten var i sidste Aar ikke mindre end 14 saadanne. At disse Mejerier kunne trives saa godt, ligger imidlertid i, at de fleste Landmænd, saavel som deres Husfruer, endnu kun ere lidet inde i Mejerivæsenet, og saaledes finde det fordelagtigere og lettere at nøjes med blot at skumme Mælken og sende Fløden bort, end selv at besørge Tjærningen og hvad dertil hører, og saa bagefter have Besvær og Bryderi med at sælge Smørret, hvilket ganske vist heller ikke her i Landets fleste Egne er saa ganske let for de mindre Producenter, da her foruden i Malmö og Goteborg, og mulig de andre vestlige Havnebyer, ikke findes nogen egentlig Smørhandler. For at kunne sælge mindre Partier Smør, som vanstelig taale en større Fragt, vilde det være af overordentlig Lettelse, om man i nærmeste By havde en samvittighedsfuld Smørhandler, som vilde betale Smørret efter dets Godhed og derved lod selv smaa Partier Smør komme til deres Ret, naar det virkelig var godt, og tillige ved sin Kritik kunde vække Interessen for at producere det bedst mulige. For Tiden er Forholdet her i Byerne saaledes, at Smør fra Smaamejerier, som sælges i Pundervis, i Regelen betales med samme Pris, hvad enten det er godt eller daarligt, naar det da ikke er aldeles ubrugeligt. — Ved Fællesmejerierne lære Husmødrene ikke selv at behandle deres Mælk og tjærne deres Smør, hvad der jo sikkert vilde være det mest indbringende, naar Smørret kunde blive solgt fordelagtig; men det kan ikke desto mindre kun med Paaskjønnelse indrømmes, at den hurtige Udbredelse over hele Landet af Fællesmejerier har i en forbausende kort Tid vakt Lysten til en bedre Behandling af Mælketjærne og en Stræben efter af dem at faa det størst mulige Udbytte.

Af de Midler, som Husholdningsseksfabererne eller Landbruksakademiet have anvendt i den senere Tid til Landbrugets Fremme,

skal jeg kun kortelig nævne, at Landbrugsingeniørerne om Sommeren yde teknisk Hjælp til hvem, der maatte ønske det, ved at give Raad og lægge Planer til Opdyrkningsforetagender eller Kærlægning og anden Forbedring af den gamle Jord, og saakaldte Lærveingeniører ere i den sidste Tid udsendte for at undersøge Moserne, hvis Areal udgjør omtrent $\frac{1}{12}$ af hele Landets, for derefter at give Raad dels til Opdyrkning af Moserne, hvor de maatte egne sig hertil, og dels med Hensyn til Beredning af Brændtørv, som nu mere og mere anvendes, og hvoraf Landet ejer uudtømmelige Masser. Der arbejdes ligeledes paa at faa Vandrelærere til at rejse Landet om for ved Foredrag og Samtale at vejlede i de forskjellige Grene af Landbruget; dog er man endnu i denne Retning ikke kommen langt. I ganske enkelte Egne ere Mejeriasistenter ansatte; men saalænge de private Mejerier ikke drives selvstændig, og man stadig faaer lettere Lejlighed til at sælge Fløden til de store Fællesmejerier, er det ikke rimeligt, at Mejeriasistenterne paa saadanne Egne endnu ville kunne udrette meget.

Overalt i Provinserne har allerede længe været anlagt mindre Landbrugsskoler under Husholdningssekskabernes Ledelse mest for Uddannelse af dygtige Høstarke, og nu i den senere Tid har man begyndt at anbringe Elever ved de større Mejerigaarde for at uddanne dem til duelige Køgere, som tillige skulle malke. Foruden de 2 store Landbrugsskoler paa Alnarp og Ultuna har man nu paatænkt i Skara at anlægge et større „landbrugs- og landbrugs-teknisk læroverk för Westre Sverige“, hvor Eleverne skulle erholde en grundig theoretisk Uddannelse, men hvortil ikke, som ved Ultuna og Alnarp, skulde være henlagt noget større Jordbrug, kun nogle faa Edr. Land til Forsøgsmark. Forstanderen for Kopparbergs Lehn's Landbrugsskole A. Forsell havde desuden tænkt i sidste Efteraar at aabne en theoretisk Landbrugsskole i Stockholm, hvortil han havde sikret sig dygtige og ansete Lærere; men da der ikke meldte sig et tilstrækkeligt Antal Elever, tom Skolen ikke endnu iaar i Gang; men forhaabentlig kan dette

ste ad Aare. I Christiansstads Lehn har Lagmand Sylvan testamenteret en stor Ejendom til Oprettelsen af en stor Landbrugs-skole, som imidlertid endnu ikke er kommen istand.

For at lette Anskaffelsen af gode Avlsdyr, saavel af Heste som Kvæg, have flere af Husholdningssekslerne indkjøbt faadanne og derefter ved Auktion solgt dem, eller og givet rentefrie Laan f. Ex. til Indkjøb af udmærkede Hingste.

Af betydeligere Landbrugsmøder har i sidste Aar i Juli været afholdt et i Kalmar og et i Wadstena, og i Gøteborg har været en større Udstilling for Mejeriprodukter og Fedelvæg.

For efterhaanden at lære Befolkningen en bedre Behandling af deres Heste, er i Klåmestorp oprettet en „almän nordiff hästskötarestola“, hvortil de fleste Husholdningsseksler yde Bidrag.

Kemiske Stationer ere flere Steder oprettede, hvorved Landbrugerne kunne lade foretage Undersøgelser af Gjødningsstoffer, Foderstoffer, Jord, Løv osv. imod en billig Betaling, idet Husholdningssekslerne betale en Del.

Ligeledes er i det sidste Aar oprettet Frøkontrollanstalter paa adskillige Steder saaledes Halmstad, Kalmar, Westeraas, Stara, Örebro samt endog i Jemtland, hvor meget Frø produceres. Den største og betydeligste af disse er uden Tvivl den i Örebro, oprettet af den store Korn- og Frøhandler E. A. Hagendahl, og som bestyres og ledes af den bekjendte, virksomme og dygtige Ingeniør E. G. Zetterlund, som tillige agter at oprette et kemisk Laboratorium for Bryggeri og Brænderi. Fra Hr. Hagendahls Lager forsendes aarlig store Masser af paalideligt, mest indenlandskt, Frø dels til andre Egne af Landet, og dels til Udlandet, vel navnlig Danmark, og herfra arbejdes ogsaa med Kraft paa at udbrede gode og paalidelige Kornarter til Udsæd. — I denne Retning virkes ogsaa ved Godset Östereng i Skaraborgs Lehn, hvor der dyrkes og aarlig sælges til Udsæd flere gode nye Kornsorter, som mere og mere vinde Udbredelse.

For Beplantning af øde Strækninger virkes meget navnlig af Gøteborg og Bohus-Lehns Husholdningsseksler, idet det

dels har indkjøbt og dels forpagtet meget store Strækninger, som med Held beplantes med Naaletræer.

For Humledyrkningen, som tidligere har været meget udbredt, bliver i Elfsborg Lehn efter Opfordring og under Vejledning af ovennævnte Ingeniør Zetterlund udrettet meget, idet der paa Steppsholmens Landbrugsstole af Forstanderen Spaak er anlagt en større Humlegaard, hvorfra dels Kjenndskab til Dyrkningen agtes udbredt i Eggen, og hvor man tillige kan faa gode Kødder til Udplantning.

For Høvevæsenet vækkes Interessen ogsaa mere og mere, og adskillige „Trädgårdsforeninger“ bidrage hertil ved at oplære Høvekarle og ved Udbredelse af Træer, Planter og Frø.

For at udbrede Kjenndskab til Sverrigs mangfoldige Svampe, hvoraf en stor Del ere spiselige og meget nærende, og som saaledes ogsaa for den fattige Befolkning i trange Aar kunne have direkte Værdi, har det patriotiske Selskab i Stockholm foranstaltet en permanent Udstilling under Sommerens Løb af saavel levende som fortræffelige i Bog eftergjorte Svampe, og hvor tillige Undervisning meddeles i deres Behandling og Brug. Af disse Bogafføbninger ere Exemplarer anskaffede til mange Skoler omkring paa Landet, hvorefter Undervisning bliver meddelt Børnene.

Endnu skal jeg blot nævne, at for at gjenoplive den mere og mere hensygnende Husflid arbejdes der flittig i mange Egne af Landet, og Smaaskoler for Børn og unge Mennesker oprettes efter Opfordring og med Understøttelse af Husholdnings-selskaberne, saavidt muligt i Forbindelse med Folkeskolerne, idet man ønsker, at Skolelærerne efterhaanden skulle kunne lære at lede ogsaa denne Undervisning. Forøvrigt uddannes Lærere, blandt andre Steder navnlig ved „Slöidseminariet“ i Nääs ved Göteborg, og nu i Vinter bliver af Landbrugsakademiet i Stockholm foranstaltet en almindelig Udstilling af Husflidsgjenstande fra hele Landet, hvortil ogsaa en Del af Husholdnings-selskaberne yder Pengebidrag til Præmier.

Jeg har nu i Korthed blot anført, hvilke Midler man her i

Landet benytter til Landbrugets Fremme, og jeg tvivler ikke om, at de fleste i alt Fald med Tiden ville bære rig Frugt, og at man i det Hele taget er paa den rette Vej til saavidt muligt at gaa kommende Tiders Tryk imøde.

Limme ved Weis, den 16de Januar 1880.

Henrik Zeuthen.

N o r g e.

Vinteren 1878—79 var meget stræng og langvarig. Vaaren indfandt sig sent, og Markarbejderne kunde ikke paabegyndes saa tidlig som sædvanligt. Men Foraaret var i det Hele gunstigt for Bearbejdning og Saaning, og man blev derfor færdig dermed til nogenlunde sædvanlig Tid. I Løbet af Sommeren og Høsten var Vejrtilstanden meget forskjellig i den nordlige og sydlige Del af Landet, og Aarsvæxten udviklede sig derfor paa en meget forskjellig Maade.

Den nordlige Del af Landet, Romsdalen, de throndhjemfste Amter, Nordland, Tromsø og Finmarken, har havt en gjennemgaaende meget tør Sommer, tildels i Forbindelse med stærk Varme. Navnlig have de Egne, der grænse nærmest ud mod Havet, iaar været hjemfugte af stærk Tørke, medens det sædvanlige er, at Nedbøren falder rigeligere der end i de indre Landdistrikter. Det Nordenfjeldske har i det Hele faaet et Udbytte som i et knapt Middelaar. Af Hø og Korn er der avlet mindre end sædvanligt, men Kvaliteten er i Regelen god. Kartoffelavlingen har været nogenlunde god, og Sygdom har gjort liden Skade.

Den øvrige Del af Landet, der omfatter de største og vigtigste Jordbrugsdistrikter, har havt en ikke alene meget fugtig, men tillige ganske varm Sommer. Vejrtilstanden var saaledes meget gunstigt for Græs væxten, og der er indhøstet en særdeles stor Mængde Hø, men dette er tildels af mindre god Bestaffenhed. Kornet stod ogsaa meget lovende henimod Modningstiden. Vistnok var der meget Ugræs i Agrene, men disse vare i høj Grad frodige. Under Modningen var dog Nedbøren altfor rigelig, Agrene lagde sig

stærkt, angrebes tildels af Sygdomme, og Kornet blev gennemgaaende let og simpelt, ligesom det ved Tærskningen viser sig, at heller ikke Kvantiteten er saa stor, som man troede, medens Kornet stod paa Roden. Indhøstningen hindredes meget af det yderst uheldige Vejr. Især i September Maaned var Regnmængden overordentlig stor over hele det søndenfjeldste Norge, og paa enkelte Steder faldt der i denne Maaned Halvparten saa megen Regn, som der under normale Omstændigheder falder i et helt Aar. Kornets Kvalitet forringedes derfor yderligere under Indhøstningen, især hvor man ikke ventede, til Tørvejret endelig i Oktober indfandt sig, men tog Sæden ind i fugtig Tilstand. Kornet har i denne Del af Landet formodentlig overhovedet givet omtrent et Middelaars Udbytte, idet Kvantiteten maaffe er noget større end sædvanlig, medens Kvaliteten gennemgaaende er mindre god. Af Kartofler har Udbyttet været meget tarveligt. Vistnok har Mængden i enkelte Egne været ret tilfredsstillende, især paa tør Jord, men paa de fleste Steder var den ringe, og Kartoflerne synes saagodtsom overalt at være stærkt angrebne af Sygdom, selv i Egne, hvor man ellers plejer at være forstaaet herfor. Der avles i almindelige Aar i Norge omtrent 4 Millioner Tønder Kartofler, og en mislykket Kartoffelhøst har derfor stor Betydning for Landet.

Man kan formentlig antage, at Jordbrugets Afkastning for hele Landets Bedkommende har været som i et Middelaar, eller maaffe noget mere, men i pekuniær Henseende har Aaret næppe været fuldt saa gunstigt for Landmanden. Kornafgrøden er i den største Del af Landet lidet stillet som Handelsvare og maa sælges billig i Forhold til de Priser, udenlandsk Korn opnaar. Af Hø findes der vistnok i det Søndenfjeldste en stor Overflod, mere end der i Vinterens Løb kan opfodres til den nuværende Kreaturbefætning, og der har været forsøgt Export af samme til England og Frankrig, men det synes ikke, som om der paa denne Maade med Fordel vil kunne sættes nogen større Mængde. Den norske Landmand har vistnok et godt Marked navnlig for sine Mejeriprodukter, da Landet stedse maa indføre en stor Mængde baade af disse og af Kornvarer. Men de samme Aarsager, som

andensteds have bevirket lave Priser, have ogsaa ytret sig her, og under den største Del af Aaret have Priserne paa alle Landmandens Produkter staaet usædvanlig lavt og Affætningen været væsensligere end nogenstunde. Aaret har saaledes ikke i synderlig Grad kunnet bidrage til at lette det Tryk, som gennem en længere Tid har hvilet over det norske Jordbrug, og som fornemmelig blev fremkaldt ved de yderst uheldige Aar 1876 og 1877. — Trods billig Arbejdskraft er der iaar næppe udført synderlig af større Grundforbedringsarbejder, Dræning, Nybrud o. lign. Den norske Landmand er i det Hele fattig paa Kapital, det har ikke været let at faa laant Penge, og naar Jordbruget gennem flere Aar har givet et mindre godt Udbytte, vil man altid være lidet tilbøjelig til at udføre kostbare Forbedringer, selv om de med Sikkerhed kunne antages at ville lønne sig i Fremtiden.

Tilstanden er dog endnu gennemgaaende ret sund. Dette skyldes utvivlsomt, dels at de norske Landmænd i det Hele taget ere gaaede forsigtig frem ved Anvendelse af fremmed Kapital i deres Bedrift, dels at Jorden er udstykket i smaa Ejendomme, hvor Besidderen baade er Ejer og Arbejder. Under saadanne Forhold ville flette Konjunkturer ikke faa let fremkalde voldsomme Nyttelser, men samtidig vil rigtignok ogsaa Fremgangen i Jordens Dyrkning og Produkternes Tilgodegjørelse med Nødvendighed blive langsom og lidet mærkbar fra Aar til andet; ligesom Fremstridtene paa Jordbrugets Omraade altid i væsentlig Grad ville være afhængige af Jordbrugerens Ammendannelse, saaledes vil i et stærkt udstykket Land som Norge en fylbigere og grundigere Oplysning gennem alle Samfundsklasser i Tidernes Løb være den mægtigste Hævestang for Jordbruget.

Det er i de senere Aar navnlig Husdyravlens og Mejeribrugets, som beskæftiger den norske Landmand. Indførselen af Fedevarer er ganske betydelig og havde i 1878 en Værdi af ca. 10 Millioner Kroner. Den indenlandske Produktion synes tidligere næppe at have holdt Skridt med det forsøgte Forbrug. Der er dog nu flere Tegn til, at Norges Produktion, navnlig af Smør og Ost, i kvantitativ Henseende er i rask Fremgang. Der op-

rettes hvert Aar et større Antal Mejerier, hvor Mælken fra mange nærliggende Gaarde behandles i Fællesskab. Kvaliteten synes derimod ikke at have gjort saa store Fremskridt i den sidste Tid som i de nærmest foregaaende Aar, og baade hvad Kreaturfodringen og Mælkebehandlingen angaaer staaer der meget tilbage at rette. Der udførtes i 1878 ca. 11,000 Centner Smør, men dette var hovedsagelig saakaldet Mangarinsmør, der laves kunstig af frisk Talg, sammenarbejdet med en Del stimpelt Smør. En større Mælkedenseringsfabrik paa Hamar, som havde ophørt sin Virksomhed i nogen Tid, er i Høst atter kommen i Gang.

Kjødproduktionen har endnu liden Betydning for den norske Landmand. Der begyndte vistnok for en Del Aar siden nogen Export af Fedebøg til Storbritannien. I 1873 naaede denne sit Højdepunkt, da der exporteredes ca. 2000 Stkr. Storfæ og ca. 2800 Stkr. Faar, men den aftog efterhaanden og var i 1878 omtrent ophørt, da der blot udførtes ca. 90 Stkr. Storfæ og 10 Faar. Aar har den atter taget lidt Oprejning, idet der er udført ca. 900 Stkr. Storfæ, og der synes fleresheds i de lavere liggende Egne at næres adskillig Interesse for Indførelse af Kreaturracer, der kunne byde et bedre Materiale for Kjødproduktion end de indenlandste Dyr.

Den norske Landbrugsliteratur er ikke rig paa større Skrifter. Man har tidligere fornemmelig været henvist til Nabo-landenes Literatur og er navnlig Danmark megen Tak skyldig i denne Henseende. I de senere Aar er der dog udkommet flere større Fagskrifter ogsaa i Norge. Det forløbne Aar har bragt anden Udgave af „Jordbruget“, en Lærebog for unge norske Landmænd af F. S. Norstrøm, tidligere i mange Aar Lærer ved Jønsberg Landbrugsskole, nu Direktør ved Ultuna. Det er en god Bog, som vistnok særlig er skrevet med norske Forhold for Øje, men som ogsaa vil frembyde Interesse for den danske Landmand.